PROTECȚIA MINORILOR ÎN SPAȚIUL MEDIATIC OFFLINE ȘI ONLINE

PROTECTION OF MINORS IN THE OFFLINE AND ONLINE MEDIA SPACE

CZU: 658.3:342.7-053.0 **https://doi.org/10.59295/spd2024s.04**

Mariana TACU,
ORCID: 0000-0003-4930-2395
e-mail: mariana.tacu@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova

Summary. *The protection of minors in the offline and online media space requires an integrated approach, based on regulatory and legal frameworks, protective technologies, and continuous education. Authorities, educational institutions, media, and parents must systematically collaborate to create a safe environment conducive to the healthy development of children and adolescents.*

The multifaceted approach to this subject offers a complex perspective on children, as consumers of information, users of online platforms, but also protagonists in press materials. In all cases, adherence to regulatory and legal frameworks is necessary, according to which the best interest of the child is a fundamental principle guiding all decisions and actions affecting children, whether these take place in the legal, social, educational, or media spheres.

Keywords: *legal framework, digitization, ethics, mass media, virtual space, minor, protection.*

Cuvinte-cheie: *cadrul legal, digitalizare, etică, mass-media, spațiul virtual, minor, protecție.*

INTRODUCERE

Protecția minorilor în spațiul mediatic offline și online necesită o abordare integrată, bazată pe cadrul normativ, legal, tehnologii de protecție și formare continuă. Autoritățile, instituțiile educaționale, mass-media și părinții trebuie să colaboreze sistematic pentru a crea un mediu sigur și favorabil dezvoltării sănătoase a copiilor și adolescenților.

Raportat la spațiul mediatic tradițional, autoritățile stabilesc reglementări pentru clasificarea filmelor, emisiunilor TV și altor produse media, în funcție de vârsta potrivită pentru vizionare. Aceste clasificări ajută părinții, tutorii, educatorii și profesorii să decidă ce este potrivit pentru copii. Există reglementări privind orele la care anumite tipuri de conținut pot fi difuzate. Organizații precum Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) monitorizează și reglementează conținutul difuzat de posturile de radio și televiziune pentru a asigura respectarea drepturilor copiilor.

Protecția minorilor în spațiul mediatic virtual, poate fi abordată prin prisma Regulamentului General privind Protecția Datelor (GDPR), care include prevederi specia-

le pentru protejarea datelor personale ale copiilor, solicitând consimțământul părinților pentru colectarea datelor de la minori sub o anumită vârstă. Platformele online sunt obligate să elimine sau să restricționeze accesul la conținut inadecvat pentru minori, cum ar fi pornografia, violența extremă și discursul de ură.

Există numeroase instrumente de protecție, aplicații și setări care permit părinților să controleze accesul copiilor la anumite site-uri și tipuri de conținut online. Părinții pot utiliza software-uri care monitorizează activitatea online a copiilor lor pentru a identifica și preveni comportamente riscante sau accesul la conținut periculos. Campaniile de conștientizare și programele educaționale pot oferi informații despre cum să navighezi în siguranță pe internet. Încurajarea unei gândiri critice față de conținutul media și dezvoltarea abilităților de evaluare a surselor de informare sunt esențiale pentru protejarea minorilor de dezinformare și influențe negative.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Convenția privind Drepturile Copilului (CDC), aprobată de Organizația Națiunilor Unite (ONU) în anul 1989, este cel mai important și relevant instrument juridic pentru apărarea și promovarea drepturilor copiilor și tinerilor [1]. Convenția, împreună cu Protocolul opțional privind implicarea copiilor în conflicte armate și Protocolul opțional II referitor la exploatarea sexuală, vânzarea, prostituția copiilor și pornografia infantilă (2000) consolidează drepturile inerente ale omului, care îi vizează pe copii și nevoia acestora de protecție specială [2].

Republica Moldova a ratificat CDC în 1990. Progresul privind implementarea Convenției este urmărit de Comitetul pentru Drepturile Copilului. Convenția prevede: „Drepturile copilului sunt drepturi ale omului, deținute de copii și de persoanele sub 18 ani indiferent de rasă, religie sau aptitudini, indiferent de ceea ce gândesc sau spun și de tipul de familie din care provin” [3].

Pe plan internațional, anul 1989 a fost marcat și de dezvoltarea World Wide Web. Pe atunci, probabil autorii Convenției nu ar fi putut proiecta, nici la nivel imaginar, schimbările pe care tehnologiile digitale le-ar fi adus în viața de zi cu zi a tuturor, dar în mod special a tinerilor. Cu o anumită întârziere față de accelerarea dezvoltării și utilizării noilor tehnologii, drepturile copiilor sunt acum recunoscute și protejate și în ceea ce privește mediul digital [4].

Cu certitudine, în prezent, cele două medii - *offline* și *online*, nu pot fi percepute ca dimensiuni separate, ceea ce se întâmplă în viața reală se reflectă în cea virtuală și viceversa, astfel încât se creează o interdependență continuă. Mediul digital cunoaște o evoluție fără precedent. Extinderea acestuia, vizează în mod direct rețelele sociale, aplicațiile, dispozitivele necesare pentru proiectarea realității virtuale și augmentate, inteligență artificială, robotică, sisteme automatizate, algoritmi și baze de date cu o memorie nelimitată. Dezvoltarea generațiilor Z (generația mobilă, născută într-o lume digitală) și Alpha (generația complet digitală, conectată permanent la diverse dispozi-

tive) este marcată de progresul tehnologic, astfel încât identitatea virtuală este o parte componentă a personalității.

O identitate virtuală face parte dintr-o interfață care reprezintă utilizatorul într-o lume virtuală, cum ar fi o cameră de chat, un joc video sau un spațiu comun virtual. Diferite tipuri de identități virtuale sunt create pentru a se integra în diverse platforme și spații virtuale. Multe dintre acestea sunt frecvent utilizate în jocuri video și sunt numite „avataruri”. Identitățile virtuale au un rol esențial în cele mai avansate tehnologii, facilitând conexiunile între utilizatori.

Conceptul de bază se referă la faptul că, pe măsură ce lumile și platformele virtuale devin mai funcționale și mai vibrante, identitățile virtuale devin și modele mai dominante pentru auto-exprimare a copiilor, dar și instrumente practice pentru colaborarea virtuală [5].

Zilnic, în lume, 175.000 de copii și tineri se conectează la internet pentru prima dată în viață, în medie, unul la fiecare jumătate de secundă. Minorii de astăzi trăiesc într-o lume digitalizată, astfel fiind conectați în mod activ la tot ceea ce se întâmplă în spațiul virtual. În funcție de vârstă, aceștia au nevoie de diferite forme de sprijin, conștientizare și libertate [6].

Cunoașterea, respectarea și promovarea drepturilor copilului este o necesitate în contextul desfășurării activității mijloacelor de informare tradiționale, dar mai cu seamă a noilor media și noilor tehnologii informaționale, care ocupă tot mai mult spațiu și timp în viața copiilor și tinerilor.

În acest sens, cele patru principii generale (1. Nediscriminare; 2. Interesul superior al minorului; 3. Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare; 4. Respectarea opiniilor minorului) stipulate în CDC joacă un rol important în mediatizarea directă a evenimentelor cu implicarea minorilor și reflectarea problemelor cu care se confruntă aceștia, fie în spațiul real sau cel virtual.

Cu ocazia Safer Internet Day 2022 (Ziua Internetului Securizat), a apărut o reflecție deschisă din partea mai multor state (printre care și Italia, țară care sub patronajul Comitetului pentru Drepturile Copiilor a publicat: *Comentariul general nr. 25*, referitor la drepturile minorilor în mediul digital), cu privire la principiile generale enunțate mai sus, dar raportate direct drepturilor legate de viața digitală.

Nediscriminare. *CDC* - Toți copiii trebuie să se bucure de drepturile lor și nu trebuie niciodată să fie supuși discriminării. Obligația de a asigura egalitatea de șanse între copii este specificată în Articolul 2 [7].

Comentariul general nr. 25 - Dreptul la nediscriminare cere statelor părți să se asigure că toți minorii au acces egal și efectiv la mediul digital. Statele părți ar trebui să ia toate măsurile necesare pentru a depăși decalajul digital [8].

Acest principiu contribuie la protejarea demnității și drepturilor copiilor, promovând o reprezentare corectă și inclusivă în spațiul mediatic real și virtual.

Interesul superior al minorului. *CDC* - Conceptul de interes superior al copi-

lului are ca scop asigurarea atât a exercitării depline și efective a tuturor drepturilor recunoscute în Convenție, cât și a dezvoltării holistice a copilului [9].

Comentariul general nr. 25 - Interesul superior al copilului este un principiu dinamic care necesită o evaluare adecvată contextului specific. Mediul digital nu a fost conceput inițial pentru minori, dar joacă un rol important în viața acestora [10].

Interesul superior al minorului este un principiu fundamental care ghidează toate deciziile și acțiunile ce afectează copiii, fie că acestea au loc în sfera juridică, socială, educațională sau mediatică.

Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare. *CDC* – Acesta este principiul direct legat de drepturile economice și sociale ale copiilor și prevede asigurarea supravegherii şi dezvoltării (fizice, mintale, spirituale, morale) copilului [11].

Comentariul general nr. 25 - Statele părți ar trebui să ia toate măsurile adecvate pentru a proteja minorii de riscurile care le amenință dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare. Conținutul, contactul, conduita și riscurile contractuale includ, printre altele, conținutul violent și sexual, atacurile cibernetice și hărțuirea, jocurile de noroc, exploatarea și abuzul, inclusiv exploatarea și abuzul sexual, și incitarea la sinucidere sau la activități care pun viața în pericol, inclusiv prin criminali sau grupuri armate calificate drept terorişti sau extremişti violenți [12].

Asigurarea dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare pentru toți copiii necesită eforturi concertate din partea guvernelor, organizațiilor internaționale, comunităților și familiilor.

Respectarea opiniilor minorului. *CDC* - Pentru a ști ce este de fapt în interesul copilului, acesta trebuie ascultat. Statele părţi sunt obligate să garanteze copiilor dreptul de a-şi exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îi priveşte, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ţinându-se seama de vârsta sa şi de gradul său de maturitate [13].

Comentariul general nr. 25 - Minorii au raportat că mediul digital le-a oferit diverse oportunități de a-și face vocea auzită cu privire la problemele care îi afectează. Statele părți ar trebui să promoveze conștientizarea și accesul minorilor la mijloacele digitale, să asigure participarea în mod egal cu adulții, în luarea anumitor decizii, anonim acolo unde este necesar [14].

Capacitățile de dezvoltare ale copiilor trebuie respectate, ca principiu favorizant pentru abordarea procesului de dobândire treptată a abilităților, înțelegerii și acțiunii. Acest proces capătă o importanță deosebită atât în viața reală, cât și în mediul digital, unde copiii pot fi mai implicați, dar cu supravegherea părinților și/sau a adulților cu rol de tutore. Riscurile și oportunitățile asociate cu implicarea minorilor se modifică în funcție de vârstă și stadiul de dezvoltare.

Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite (UNICEF) a elaborat un set de principii și recomandări, care vin în ajutor jurnaliștilor în procesul de relatare a problemelor copiilor, astfel încât să servească interesul public fără a compromite

drepturile copiilor. Acestea includ o serie de: a) principii generale; b) linii directoare pentru intervievarea copiilor; c) principii pentru mediatizarea problemelor copiilor [15].

În acest context, ne vom referi la liniile directoare și principiile pentru mediatizare, care sunt strâns legate de procesul de muncă a jurnaliștilor, angajați ai instituțiilor media tradiționale, dar și creatori de conținut specific noilor media.

UNICEF		
Nr.	**Linii directoare pentru intervievarea copiilor**	**Principii pentru mediatizarea problemelor copiilor**
1.	Nu aduceți daune copiilor	Nu stigmatizați
2.	Nu discriminați	Context exact
3.	Nu înscenați și/sau teatralizați	Protejați identitatea copilului
4.	Copilul trebuie să fie pregătit pentru un interviu	Schimbarea identității
5.	Avem nevoie de permisiune	Când prezentăm identitatea copilului?
6.	Acordați atenție locului și modului în care este intervievat copilul	Încrucișarea opiniilor
7.		Copii nu se supun riscului

Sursa: *Elaborat de autoare, în baza:*
Guidelines for journalists reporting on children. Disponibil: https://www.unicef.org/eca/media/ethical-guidelines

Mecanismul de monitorizare a mediului în care acționează reprezentanții mass-mediei, pe de o parte, permite evaluarea și raportarea gradului de respectare a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale copilului, iar pe de altă parte, stabileşte modul de efectuare al procesului de monitorizare și control, astfel servind drept reper.

Responsabilitatea minorilor în procesul de triere a fluxului de mesaje transmise de către media tradițională, dar și de către noile media, presupune o repoziționare profundă a culturii informaționale și a alfabetizării digitale. Cea din urmă se referă la abilitatea de a utiliza tehnologiile pentru a găsi, evalua, crea și comunica.

În acest sens, cele mai multe studii se limitează la recunoașterea unui policentrism al formării opiniei publice, fără a realiza că se afirmă stiluri și căi de socializare diverse, în care se împletește autoritatea clasică (familie, școală etc.), bazată pe forme care nu

sunt decât liniare și coerente, cu puterea noilor medii de socializare informală (rețele sociale, comunități virtuale etc.).

Atât la nivel interanațional, cât și național, cadrul normativ reprezintă un ghid sigur în desfășurarea activității jurnaliștilor. Parte a acestui cadru este și Codul Deontologic al Jurnalistului din Republica Moldova, aprobat la 3 mai 2011 în municipiul Chișinău și ulterior completat în mai 2019, după dezbateri publice organizate de către Consiliul de Presă din Republica Moldova.

Sintetizând principiul 3. Protecția copiilor, punctul 3.16 și 3.17 [16] – menționăm faptul că, jurnalistul are obligația de a trata informațiile despre copii cu acuratețe și responsabilitate, protejând identitatea acestora în cazurile sensibile și modificând înregistrările pentru a preveni consecințele negative, exceptând situațiile de interes public sau de interes superior al copilului.

Tehnologiile informaționale contribuie direct la schimbarea modului în care copiii interacţionează între ei, accesează anumite platforme, își exprimă opiniile și distribuie conţinuturi creative. Interactivitatea oferită de spațiul virtual reprezintă un punct de atracție sigur, pentru cei din generația Alpha.

Încă acum un deceniu, Virtual Worlds Management, o companie de media şi evenimente comerciale, estima că există mai mult de 200 de lumi virtuale orientate către tineri [17]. Analizând aceste lumi virtuale, putem distinge diverse tipuri de profiluri ale copiilor și tinerilor, care deja și-au creat o identitate virtuală. Acestea se referă la: a) cei care acționează; b) rebelii; c) tradiționalii, d) creativii și e) singuraticii.

Cadrul legal, dar și cel normativ, trebuie să ia în considerare toate particularitățile dezvoltării unei identități virtuale, atât din perspectiva avantajelor, dar și dezavantajelor, pe de o parte să asigure copiilor și tinerilor o lume digitală liberă, iar pe altă parte să asigure un grad sporit de securitate. În acest sens, pe data de 11 mai 2022, la Bruxelles a fost adoptată: *Noua strategie a Uniunii Europene (UE) pentru protejarea și capacitarea copiilor în mediul online*.

Noua Strategie europeană pentru un internet mai bun pentru copii, vizează furnizarea de conținuturi și de servicii online accesibile, adaptate vârstei, care să fie în interesul superior al copiilor.

Documentul stabilește viziunea Comisiei referitoare la un deceniu digital pentru copii și tineri, întemeiată pe *trei piloni principali*:

1. **Experiențe digitale sigure,** menite să protejeze copiii de conținuturi, comportamente și riscuri online, dăunătoare și ilegale, și să îmbunătățească bunăstarea acestora printr-un mediu digital sigur și adaptat vârstei lor.
2. **Capacitarea digitală**, astfel încât copiii să dobândească aptitudinile și competențele necesare pentru a face alegeri în cunoștință de cauză și pentru a se exprima în mediul online în condiții de siguranță și în mod responsabil.
3. **Participarea activă și respectul față de copii**, oferindu-le posibilitatea de a se exprima în mediul digital prin activități conduse de copii, pentru a promova experiențe digitale inovatoare, creative și sigure [18].

CONCLUZII

În contextul celor enunțate anterior, evidențiem faptul că, mijloacele de informare tradiționale joacă un rol semnificativ în viața tuturor, noile tehnologii informaționale atrag tot mai mult atenția copiilor și tinerilor, anumite categorii dezvoltând o și formă de dependență față de acestea.

Reprezentanții instituțiilor media pot contribui direct la sporirea cunoștințelor despre puterea informațiilor, explicând cum funcționează aceste sisteme şi cum să filtreze informațiile și să interpreteze mesajele. Este importantă implicarea directă a copiilor în toate formele de producţie media și multimedia, astfel încât fiecare să înţeleagă ce este permis și ce este interzis. Implicarea tinerilor care au competențe în utilizarea tehnologiilor informaționale reprezintă și un excelent punct de plecare pentru un proces intensiv de educație media și alfabetizare digitală.

REFERINȚE

1. Ghid pentru protecția copiilor în mediul online. În: https://moldova.md/sites/default/files/itu_cop_-_ghid_copii_-_republica_moldova.pdf [Accesat: 23.05.2024].
2. Protocolul optional la convenția cu privire la drepturile copilului privind implicarea acestora în conflictele armate. În: https://cj.md/wp-content/uploads/2019/01/Protocolul-optional-la-Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului-privind-implicarea-copiilor-in-conflicte-armate.pdf [Accesat: 30.05.2024].
3. Convenția cu privire la drepturile copilului. În: https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf [Accesat: 23.05.2024].
4. Idiritti digitali dei minori. În: https://www.thegoodintown.it/i-diritti-digitali-dei-minori/ [Accesat: 30.05.2024].
5. Virtual identity. Disponibil: https://www.techopedia.com/definition/2539/virtual-identity [Accesat: 05.06.2024].
6. *Ibidem*. I diritti digitali dei minori.
7. Convenția cu privire la drepturile copilului. În: https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf [Accesat: 23.05.2024].
8. Comitato sui diritti dell’infanzia. Commento generale n. 25. Sui diritti dei minorenni in relazione all’ambiente digitale. În: https://www.datocms-assets.com/30196/1643879142-commento_generale_25_diritti_minorenni_ambiente-digitale.pdf [Accesat: 23.05.2024].
9. *Ibidem.* Convenția cu privire la drepturile copilului.
10. *Ibidem.* Comitato sui diritti dell’infanzia. Commento generale n. 25. Sui diritti dei minorenni in relazione all’ambiente digitale.

11. *Ibidem.* Convenția cu privire la drepturile copilului.
12. *Ibidem.* Comitato sui diritti dell'infanzia. Commento generale n. 25. Sui diritti dei minorenni in relazione all'ambiente digitale.
13. *Ibidem.* Convenția cu privire la drepturile copilului.
14. *Ibidem.* Comitato sui diritti dell'infanzia. Commento generale n. 25. Sui diritti dei minorenni in relazione all'ambiente digitale.
15. UNICEF. Principii și recomandări privind relatarea problemelor copiilor. În: https://www.unicef.org/eca/media/ethical-guidelines [Accesat: 05.06.2024].
16. Codul Deontologic al Jurnalistului din Republica Moldova. În: https://consiliuldepresa.md/ro/page/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-r-moldova [Accesat: 05.05.2024].
17. The New York Timies. În: https://www.nytimes.com/2009/04/19/business/19prot [Accesat: 05.06.2024].
18. Noua stategie a Uniunii Europene (UE) pentru protejarea și capacitarea copiilor în mediul online. În: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_22_2825 [Accesat: 30.05.2024].